

УДК 347.961

УПРАВЛІННЯ НОТАРІАТОМ В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Леся ДАНИЮК,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права, правосуддя та адвокатури
Ужгородського національного університету, приватний нотаріус
Ужгородського міського нотаріального округу

SUMMARY

In the article systemized the principles of notaries' management and their implementation features. In the document is determined the system of principles in the notaries management, their place in the notary and legal relations; is substantiated nature, content and features of this category of principles. Author starts the presentation of the main researches results with the division of principles of notaries management in three groups: general; functional and management; special. She gives detailed characteristic of these groups. At the end of the document the author sums it up and draws few conclusions. The main conclusions is that adherence to all of mentioned principles ensure the protection and defense of the rights and interests of individuals and legal entities.

Key words: administrative law relations, notaries' activity, notaries, notary management, principles, principles of notaries' management, state, state regulation.

АНОТАЦІЯ

У статті систематизовані принципи управління нотаріатом та особливості їх реалізації. Визначається система принципів у сфері управління нотаріатом, їх місце у нотаріально-правових відносинах, обґрунтовується сутність, зміст та особливості цієї категорії принципів. Виклад основних результатів дослідження автор розпочинає з поділу принципів управління нотаріатом на три групи: загальні, функціонально-управлінські, спеціальні. Автор надає детальну характеристику цим групам. У кінці статті автор підсумовує все вищевикладене і приходиться до кількох висновків. Основним із висновків є те, що дотримання вищезазначених принципів забезпечує охорону та захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, держава, державне регулювання, нотаріальна діяльність, нотаріат, принципи, принципи управління нотаріатом, управління нотаріатом.

Постановка проблеми. Дослідження проблеми управління нотаріатом зумовлює необхідність розкриття положень, які відображають найбільш стійкі риси управління. Ці риси притаманні принципам управління.

За загальним підходом принципи складають фундамент не лише науки, але й основи існування будь-якого суспільного (у тому числі правового) явища чи процесу. З'ясування сутності принципів дозволяє розкрити зміст відповідного явища чи процесу, при цьому підставою для отримання системних висновків є застосування комплексного підходу, що передбачає поступове дослідження категоріально-понятійного ряду – від загальної категорії «принцип» до конкретної, що стосується, зокрема, управління.

Категорія «принцип» є ключовою для юриспруденції. Принципом права визначено закріплені в праві головні ідеї, вихідні начала або основи функціонування, що характеризують його зміст, головне призначення права – все це обумовлене загальними закономірностями розвитку суспільства. У принципах права виявляються взаємодія і співвідношення окремих явищ державно-правової дійсності. Визначають різні класифікації принципів права: а) загальноправові; б) галузеві і міжгалузеві; в) інститутів права; г) типологічні та інші [13, с. 278].

Проведений попередньо аналіз існуючих поглядів вчених щодо сутності і змісту категорії «принцип», його генезису та особливостей його визначення з точки зору права уможливило формулювання поняття «принцип управління нотаріатом».

Принципом управління нотаріатом є закріплені в адміністративному праві головні ідеї, вихідні начала або основи функціонування, що характеризують зміст управління нотаріатом, головне призначення управління, обумовлене загальними закономірностями розвитку управлінських

відносин у сфері нотаріату та нотаріальної діяльності. У принципах управління нотаріатом виявляються взаємодія і співвідношення окремих явищ функціонування нотаріату та здійснення нотаріальної діяльності.

Актуальність теми. Низка наукових праць присвячена принципам управління нотаріатом. Зокрема, в одних працях звертається увага на об'єктивність категорії «принцип», тобто відповідність об'єктивній необхідності закріплення певного способу поведінки (Л. Явіч, М. Матузов, О. Малько), а в інших юридичні принципи трактуються як основні ідеї, які відбивають сутність типу права (Б. Шейндлін, М. Байтін), третя група вчених підтримує думку про те, що принципи є сферою правосвідомості, правової політики та науки (В. Лукашева). Г. Тимченко підкреслює, що більшість авторів не мислять принципів поза безпосереднім нормативним змістом права (С. Алексєєв, Р. Лівшиц, В. Нікітінський, С. Келіна, В. Кудрявцев). Поглиблюючи цей підхід, підкреслюється зв'язок принципів з основними засадами, закріпленими в нормах об'єктивного права (М. Алексєєв, В. Лукашевич, В. Баландін), або основами, втіленими також і в інших юридичних явищах, зокрема в суб'єктивному праві (Л. Явіч) [14, с. 25]. Також варто відзначити роботи, присвячені аналізу проблеми забезпечення відкритості у суспільстві (Ю. Габермаса), становлення громадянського суспільства (П. Рабінович, В. Сіренко, С. Бобровник, О. Богініч, В. Головченко, Т. Ковальчук, Н. Онищенко), формування засад демократичного цивільного контролю (С. Денисюк, О. Кочева, В. Кравчук, О. Музичук), загальної проблеми контролю у сфері публічної влади (О. Сушинський, О. Тітков).

Мета статті полягає у визначенні принципів управління нотаріатом, їх місця у нотаріально-правових відносинах, обґрунтуванні їхньої сутності та змісту, в тому числі

й виокремлення відповідних особливостей зазначеної категорії принципів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка управління нотаріатом, яка полягає у виділенні державного, муніципального і громадського управління, визначає необхідність виокремлення трьох груп принципів управління, відповідних певному виду управління нотаріатом. При цьому окремі принципи будуть спільними за сутністю, але їх зміст може певною мірою відрізнятися, а деякі будуть різними, враховуючи специфіку кожного виду управління нотаріатом. Спільне серед принципів усіх видів управління нотаріатом визначається правовою природою управління та нотаріату. Про правову природу нотаріату, зокрема, свідчить призначення його діяльності – бути природним захисником прав людини, надавати незалежну й неупереджену юридичну допомогу на засадах рівності, законності і справедливості.

Врахування правової природи управління нотаріатом дає підстави визначити спільні для усіх видів управління принципи як загальні. Щодо принципів муніципального і громадського управління нотаріатом, то відповідні принципи впливають із загальних та доповнюються спеціальними.

Управління нотаріатом стосується, в першу чергу, упорядкування його діяльності шляхом здійснення організаційного впливу, застосування відповідних організаційних заходів і засобів. У зв'язку з цим доцільне виділення функціонально-управлінських принципів (за термінологією, запропонованою Ю. Дмитрієвим): контроль, розподіл влад, професіоналізм і компетентність, ієрархічність та спеціалізація. При цьому дія принципу розподілу влад безпосередньо позначається на специфіці муніципального та громадського управління, встановлюючи їх межі та особливості застосування форм і методів управління.

Отже, **принципи управління нотаріатом** доцільно поділити на **три групи**:

- а) загальні;
- б) функціонально-управлінські;
- в) спеціальні.

При цьому загальні та функціонально-управлінські принципи управління нотаріатом стосуються усіх видів управління – державного, громадського, муніципального.

Надалі спробуємо проаналізувати сутність і зміст принципів управління нотаріатом, систематизованих у відповідні групи.

Коло і зміст загальних принципів впливає зі змісту загальноправових принципів права. До загальноправових принципів права належать такі принципи: а) демократизму; б) законності; в) гуманізму; г) рівності всіх перед законом; г) взаємної відповідальності держави та особи; д) втілення соціальної справедливості [13, с. 278]. Ураховуючи вказане вище, **до загальних принципів управління нотаріатом** слід віднести принципи:

- законності;
- рівності всіх перед законом;
- пріоритету прав і свобод людини і громадянина;
- демократизму;
- гуманності і справедливості;
- об'єктивності;
- взаємної відповідальності суб'єкта управління та суб'єкта надання нотаріальних послуг.

Серед усіх принципів **законність** є ключовим принципом, оскільки відтворює собою ідеї демократичних перетворень у державі зі взаємною відповідальністю і визначеністю законом правил поведінки суб'єктів та учасників управлінських відносин.

Сутність принципу законності управління нотаріатом впливає з загальної сутності законності, конкретизуючи

її відповідно до специфіки управління нотаріатом. Вказана конкретизація проявляється у розумінні принципу законності управління нотаріатом як:

- принципу закріплення у законодавстві компетенції органів управління нотаріатом, визначення меж управлінського впливу, дотримання конституційних прав і свобод при організації нотаріальної діяльності;
- принципу закріплення правового статусу суб'єктів управління, створення умов реалізації права на звернення за наданням якісних нотаріальних послуг, а також належних умов здійснення самої нотаріальної діяльності;
- принципу ієрархічності нормативного врегулювання управлінських відносин, його відповідність Основному Закону, відсутність правових колізій;
- режиму життєдіяльності суб'єктів і учасників управлінських відносин у сфері нотаріату щодо виконання вимоги дотримання нормативних приписів усіма суб'єктами і учасниками.

Іншим загальним принципом є **принцип рівності всіх перед законом**. Він виражається у рівності правового становища всіх суб'єктів та учасників відносин у сфері управління нотаріатом перед законом. Так, Законом України «Про нотаріат» визначено повноваження суб'єктів державного управління нотаріатом. Специфіка врегулювання повноважень проявляється у тому, що їх коло, обсяг та особливості реалізації визначаються законом. Зокрема, ч. 3 ст. 3 зазначеного Закону встановлює обов'язок збереження і ведення реєстраційної справи приватного нотаріуса Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі. Ст. 8-1 визначено гарантії нотаріальної діяльності, що полягають, зокрема, у встановленні певних заборон: втручання в діяльність нотаріуса, вилучення (виїмки) реєстрів нотаріальних дій та документів, що передані нотаріусу на зберігання, а також печатки нотаріуса. Цією ж статтею встановлено обов'язок держави гарантувати та забезпечувати рівні умови доступу громадян до заняття нотаріальною діяльністю. Що стосується нотаріусів та посадових осіб органу місцевого самоврядування, що вчиняє нотаріальні дії, для них ст. 9 Закону України «Про нотаріат» встановлені обмеження у праві вчинення нотаріальних дій. Вони стосуються, зокрема, заборони вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників цієї нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом, або працівників виконавчого комітету. Посадові особи органу місцевого самоврядування не вправі вчиняти нотаріальні дії також на ім'я і від імені цього виконавчого комітету.

Нотаріус, інша особа, що має право вчиняти нотаріальні дії і організація діяльності яких є об'єктом управління, повинні точно дотримуватись законів. Гарантією є норма ст. 50 Закону України «Про нотаріат», де передбачено право на оскарження до суду нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, нотаріального акта. Таке право має особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії чи акти. Рішення, дії чи бездіяльність консульських посадових осіб і консульських службовців може бути оскаржено в порядку підлеглості або до суду (ст. 19 Консульського статуту України) [11].

Із принципом рівності всіх перед законом кореспондується **принцип відповідальності суб'єкта управління та суб'єкта надання нотаріальних послуг**. Згідно з принципом відповідальності за вину однією з підстав юридичної відповідальності будь-якого виду є вина, тобто психічне ставлення особи до своєї протиправної поведінки (дії або бездіяльності) та її наслідків у формі умислу або необереж-

ності. Сутність цього принципу полягає в тому, що застосування міри юридичної відповідальності в усіх галузях права можливе лише за наявності вини [5, с. 203].

До особливостей врегулювання відповідальності Законом України «Про нотаріат» слід віднести те, що законодавець у більшості випадків відсилає до норм інших законів. Так, згідно зі ст. 21 Закону України «Про нотаріат» шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних або недбалих дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством України. Стосовно відповідальності приватного нотаріуса ст. 27 вказаного Закону визначено, що шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі. Виходячи з положень цих статей, а також ч. 4 ст. 6 Цивільного кодексу України [16], це може бути стягнення матеріальних збитків і компенсація за моральну шкоду. Як приклад, можна привести ухвалу колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 23 травня 2007 р. у справі за позовом особи до Київського міського управління юстиції, Державного казначейства України, Одинадцяті Київської державної нотаріальної контори про відшкодування матеріальної та моральної шкоди; за касаційними скаргами особи, Київського міського управління юстиції, Державного казначейства України та Оболонського районного суду м. Києва від 13 вересня 2006 р.; ухвали апеляційного суду м. Києва від 27 грудня 2006 р. [6, с. 518–520].

Частиною 4 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» передбачено відповідальність осіб за порушення нотаріальної таємниці. Цією нормою визначено, що винні особи несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Обов'язок додержувати таємниці вчинюваних нотаріальних дій поширюється не тільки на нотаріусів, а й на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо в зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Це, зокрема, працівники нотаріальних контор, виконавчих органів місцевих рад, технічний персонал – друкарки, секретарі та ін. Такими особами можуть бути ті, яким стало відомо про вчинювані нотаріальні дії під час перевірок, ревізій, узагальнення практики, стажування, проходження виробничої практики. На цих осіб також поширюється правило додержання таємниці, якщо вони перестали працювати на попередній роботі або пішли на пенсію.

Наступні загальні принципи управління нотаріатом – *пріоритету прав і свобод людини і громадянина, демократизму, гуманності і справедливості* – є принципами, притаманними суспільним процесам, заснованим на демократичних засадах. Зазначені принципи впроваджені у чітку правову регламентацію організації нотаріальної діяльності, що обумовлює прогнозованість, прозорість управління нотаріатом, створює умови реалізації громадянами таких загальних прав людини, як право на недоторканність приватного життя, особистої і сімейної таємниці, право на судовий захист, право власності, інших прав шляхом належної організації. При цьому діяльність суб'єктів управління нотаріатом має бути здійснена на основі поваги до права і закону, реалізації компетенції лише у межах і у спосіб, передбачений законодавством, з повагою до усіх тих, хто займається нотаріальною діяльністю або прагне набути відповідний статус, не допускаючи порушення їх прав. У цьому зв'язку слід звернути увагу на Загальні правила поведінки державного службовця, затверджені наказом Головного управління державної служби від 23.10.2000 р. № 58 [8]. Цим наказом передбачено, що поведінка державних службовців має відповідати очікуванням громадськості й забезпечувати довіру суспільства та громадян до державної служби, сприяти реалізації прав і свобод людини і громадянина, визначених Конституцією і законами

України. Державний службовець має з належною повагою ставитися до прав, обов'язків та законних інтересів громадян, їх об'єднань, а також юридичних осіб, не повинен проявляти свавілля або байдужість до їхніх правомірних дій та вимог, допускати прояви бюрократизму, відомчості та місництва, нестриманість у висловлюваннях або поведінці таким чином, що дискредитує орган державної влади або ганьбить репутацію державного службовця. Також має виявляти толерантність і повагу до різних релігійних організацій, шанування та дотримання народних звичаїв і національних традицій, встановленого протоколу у відносинах з представниками міжнародних організацій, іноземних установ та іноземців. Окремо виділені обмеження і заборони вчинення корупційних дій та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Логічним продовженням вказаних вище загальних принципів управління нотаріатом є *принцип об'єктивності*. Дія цього принципу проявляється у науковій обґрунтованості і реалістичності завдань управління нотаріатом. Принцип об'єктивності припускає принаймні *три рівні наукового обґрунтування управлінських рішень*: суб'єкт управління повинен володіти системою загальних законів і категорій суспільного розвитку; теоретичними концепціями й результатами емпіричних досліджень; закономірностями управлінської діяльності. Таким підходом забезпечується взаємозв'язок принципів об'єктивності, законності, системності, комплексності в управлінні, створюється заслін від відомчих перешкод, роз'єднаних дій, ігнорування загальнодержавних завдань, що дозволяє управляти зі знанням справи, компетентно і професійно [4].

Наступну групу принципів управління нотаріатом становлять *функціонально-управлінські принципи*, до яких віднесено:

- контроль,
- розподіл влад,
- професіоналізм та компетентність,
- ієрархічність,
- спеціалізацію.

Контроль названо принципом управління нотаріатом. В юридичній літературі зазначається про контрольно-наглядову діяльність у різних її аспектах: як однієї з функцій управління, як умови ефективної організації управління; як засобу забезпечення законності у сфері реалізації виконавчої влади; як стадії управлінського циклу; як перевірки правильності певних дій та ін. [2, с. 353; 3, с. 125; 7, с. 15].

Ознаки контролю:

- здійснюється державними органами щодо організаційно підпорядкованих суб'єктів, хоча в окремих випадках він здійснюється і щодо не підпорядкованих суб'єктів;
- за результатами контролю можуть застосовуватися дисциплінарні заходи;
- здійснюється за діяльністю підконтрольних об'єктів у цілому чи за окремими її аспектами [1, с.349–350].

Під ці ознаки підпадає контроль нотаріальної діяльності, який доцільно віднести до принципів управління нотаріатом, зважаючи на його об'єктивну притаманність управлінню. Слід зауважити, що специфіка управління нотаріатом проявляється в особливостях контролю нотаріальної діяльності. Зокрема, зазначене стосується громадського контролю, який не здійснюється державними органами, але за його результатами можуть бути застосовані заходи примусового впливу. Специфікою громадського контролю нотаріальної діяльності є і те, що це явище виходить за межі громадського управління нотаріатом. Зазначене стосується, зокрема, права громадян звернутись зі скаргами на дії нотаріусів та інших суб'єктів, уповноважених щодо вчинення нотаріальних дій. Разом з тим, віднесення громадян до суб'єктів управління нотаріатом навряд чи є

доцільним, зважаючи на відсутність у них будь-яких повноважень владного, розпорядчого характеру.

Проблема громадського контролю нотаріальної діяльності може складати предмет окремого наукового пошуку, оскільки вона є системною і пов'язана з формуванням громадського суспільства як його невід'ємна складова.

Державний контроль нотаріальної діяльності регламентований Законом України «Про нотаріат», наказами Міністерства юстиції України від 24.12.2008 р. № 2260/5 «Про затвердження Порядку перевірки організації нотаріальної діяльності державних і приватних нотаріусів та виконання ними правил нотаріального діловодства» [10], від 12.06.1998 р. № 36/5 «Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за їх дотриманням» [9].

Наступним функціонально-управлінським принципом є розподіл влад. В управлінні нотаріатом дія принципу розподілу влад проявляється в існуванні меж управлінських повноважень Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів і підрозділів, обумовлених специфікою виконавчо-розпорядчої діяльності, характерної для системи органів виконавчої влади.

Інші функціонально-управлінські принципи – *професіоналізм та компетентність, ієрархічність, спеціалізація* – характеризують діяльність суб'єктів управління нотаріатом як фахову, специфічну, спрямовану на виконання тієї функції, яку не виконує жоден з інших органів виконавчої влади. Слід зауважити, що принцип ієрархічності не притаманний громадському управлінню нотаріатом.

До *спеціальних принципів* управління нотаріатом доцільно віднести такі:

- соціальна спрямованість управлінської діяльності;
- недопущення прямого втручання в нотаріальну діяльність;
- гласність.

Соціальна спрямованість в управлінні визначається різноманітністю інтересів учасників управлінських відносин. У процесі вироблення й реалізації управлінського рішення суб'єкт управління нотаріатом повинен враховувати інтереси усіх учасників нотаріально-правових відносин, насамперед щодо забезпечення якісного надання нотаріальних послуг. Саме від того, наскільки належно буде здійснене управління нотаріатом, яким чином буде організовано здійснення процесу надання нотаріальних послуг, буде залежати і соціальний ефект від нотаріальної діяльності, у результаті якої, за визначенням В. Комарова та В. Баранкової, забезпечується охорона і захист безспірних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [6, с. 7].

Наявність принципу *недопущення прямого втручання в нотаріальну діяльність* випливає з дії принципу розподілу влад в управлінні нотаріальною діяльністю і обумовлена відсутністю владних, розпорядчих повноважень суб'єкта управління, насамперед, громадського.

Гласність в управлінні – це забезпечення доступності обговорювання й компетентної участі всіх учасників управлінських відносин у прийнятті управлінських рішень на основі широкої інформованості і врахування суспільної думки. Гласність включає правдиву, своєчасну і широку інформацію про дійсний стан справ, є вираженням довіри й поваги до людей, їх здатності розібратися в поточних подіях, виробити правильне рішення, свідомо брати участь в його здійсненні [4]. Реалізація принципу гласності в управлінні нотаріатом проявляється, зокрема, через інформування громадськості про стан справ шляхом оприлюднення інформації в офіційних листах Міністерства юстиції України. Так, у листі Міністерства юстиції України від 13.07.2007 р. № 31-32/343 «Узагальнення стану розгляду звернень громадян Департаментом нотаріату та реєстрації адвокатських об'єднань та

Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі протягом 2006 року та I півріччя 2007 року» [15] зазначено таке. Протягом 2006 р. до регіональних управлінь юстиції надійшло 1046 (у 2005 р. – 1170) скарг на дії нотаріусів, з яких 409 (у 2005 р. – 468) скарг надійшло через Міністерство юстиції України. За результатами розгляду 81 (у 2005 р. – 81) скаргу регіональними управліннями юстиції визнано обґрунтованими. У 2004 р. до територіальних управлінь юстиції надійшло 966 скарг на дії нотаріусів, з яких обґрунтованими було визнано 48 скарг. Зазначені відомості свідчать про те, що склалася стійка тенденція до збільшення надходження на розгляд управлінь юстиції обґрунтованих скарг на дії нотаріусів. Постійне збільшення надходження обґрунтованих скарг свідчить про послаблення контролю з боку начальників територіальних управлінь юстиції за роботою державних та приватних нотаріусів. За наслідками розгляду обґрунтованих скарг, що надійшли до територіальних управлінь юстиції у 2006 р., завідувачам 10 державних нотаріальних контор, а також 7 державних нотаріусам оголошено догани. Крім того, 1 особу звільнено з посади за ст. 38 Кодексу законів про працю України. Наказом Міністерства юстиції України анульовано свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю 1 приватного нотаріуса. За наслідками розгляду обґрунтованих скарг, що надійшли до територіальних управлінь юстиції у I півріччі 2007 р., завідувачам 6 державних нотаріальних контор та державним нотаріусам 2 державних нотаріальних контор оголошено догани. Крім того, протягом I півріччя 2007 р. до Департаменту нотаріату та реєстрації адвокатських об'єднань Міністерства юстиції України надійшло 313 скарг, з яких обґрунтованими було визнано 17 скарг (2 скарги – Автономна Республіка Крим; 1 скарга – Волинська область; 5 скарг – Донецька область; 1 скарга – Київська область; 1 скарга – Херсонська область; 5 скарг – м. Київ; 2 скарги – м. Севастополь) (I півріччя 2006 р. – 8), а повторних – 52 скарги (I півріччя 2006 р. – 62).

Висновки. Принципами управління нотаріатом визначено закріплені в адміністративному праві головні ідеї, вихідні начала або основи функціонування, що характеризують зміст управління нотаріатом, головне призначення управління, обумовлене загальними закономірностями розвитку управлінських відносин у сфері нотаріату та нотаріальної діяльності. У принципах управління нотаріатом дістають вияв взаємодія і співвідношення окремих явищ функціонування нотаріату та здійснення нотаріальної діяльності.

Систему принципів управління нотаріатом складають: а) загальні принципи; б) функціонально-управлінські принципи; в) спеціальні принципи.

Сутність принципу законності управління нотаріатом проявляється у його розумінні як: а) принципу закріплення у законодавстві компетенції органів управління нотаріатом, визначення меж управлінського впливу, дотримання конституційних прав і свобод при організації нотаріальної діяльності; б) принципу закріплення правового статусу суб'єктів управління, створення умов реалізації права на звернення за наданням якісних нотаріальних послуг, а також належних умов здійснення самої нотаріальної діяльності; в) принципу ієрархічності нормативного врегулювання управлінських відносин, його відповідність Основному Закону, відсутність правових колізій; г) режиму життєдіяльності суб'єктів і учасників управлінських відносин у сфері нотаріату щодо виконання вимоги дотримання нормативних приписів усіма суб'єктами і учасниками.

Однією з основних особливостей врегулювання відповідальності згідно з Законом України «Про нотаріат» є те, що законодавець у більшості випадків відсилає до норм інших законів.

Не менш важливою особливістю є специфіка управління нотаріатом, яка проявляється в наявності особливостей контролю нотаріальної діяльності. А саме: громадський контроль, який не здійснюється державними органами, але за його результатами можуть бути застосовані заходи примусового впливу. Специфікою є те, що громадяни мають право звернутись зі скаргами на дії нотаріусів та інших суб'єктів, уповноважених щодо вчинення нотаріальних дій, проте віднесення громадян до суб'єктів управління нотаріатом навряд чи є доцільним, зважаючи на відсутність у них будь-яких повноважень владного та розпорядчого характеру.

Виходячи з багатоманітності системи принципів управління нотаріатом, їх сутності, змісту та особливостей, можна зробити висновок, що дотримання вищезазначених принципів забезпечує охорону і захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Список використаної літератури:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах: том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Авер'янов (голова). – К. : Юридична думка, 2004. – 584 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах: том 2. Загальна частина / Ред. колегія: В. Авер'янов (голова) та ін. – К. : Юридична думка, 2007. – 592 с.
3. Афанасьев В. Человек в управлении обществом / В. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1977. – 382 с.
4. Бандурка О. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О. Бандурка. – Х. : Вид-во ХНУВД, 2004. – 780 с.
5. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. Цвік, О. Петришин, Л. Авраменко та ін.; за ред. М. Цвіка, О. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.
6. Комаров В. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. Комаров, В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
7. Лазарев В. Роль права в деятельности органов внутренних дел по обеспечению общественного порядка / В. Лазарев, Л. Попов. – М. : Юрид. лит., 1985. – 277 с.
8. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця : наказ Головного управління державної служби від 23.10.2000 р. № 58// Офіційний вісник України. – 2000. – № 45. – С. 346. – Ст. 1971.
9. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за їх дотриманням: Наказ Міністерства юстиції України від 12.06.1998 р. № 36/5 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 25. – С. 156.
10. Про затвердження Порядку перевірки організації нотаріальної діяльності державних і приватних нотаріусів та виконання ними правил нотаріального діловодства: наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2008 р. № 2260/5// Офіційний вісник України. – 2008. – № 100. – С. 472. – Ст. 3367.
11. Про Консульський статут України: Указ Президента України від 02.04.1994 р. № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
12. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
13. Сучасна правова енциклопедія / О. Зайчук, О. Копиленко, Н. Оніщенко [та ін.]; за заг. ред. О. Зайчука. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.
14. Тимченко Г. Принципи цивільної юрисдикції: теорія, історія, перспективи розвитку: моногр. – К. : Юридична думка, 2006. – 412 с.
15. Узагальнення стану розгляду звернень громадян Департаментом нотаріату та реєстрації адвокатських об'єднань та Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі протягом 2006 р. та I півріччя 2007 р.: лист Міністерства юстиції України від 13.07.2007 р. № 31-32/343 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
16. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356.
17. An Employer's Guide to Managing Its Notary Workforce [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iaarp-centralcanada.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=85af9295-c7bf-40d0-8c03-6d4e5858273e>.
18. CEPEJ Report on “European judicial systems – Edition 2014 (2012 data): efficiency and quality of justice” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_en.pdf.
19. Workplace Rules on Performing Notarial Acts [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asnnotary.org/?form=employeeenotaryissues>.